

Ing. arch. Martin Říha, bývalý náměstek ministra ŽP

Uvěříme teprve, když zažíváme příznaky globální klimatické změny na vlastní kůži?

9. srpen 2015

Četní vědci, klimatologové a ekologové už léta celé lidstvo varují, že si při růstu světové populace a při současném růstu spotřeby surovin a energií, pitné vody, zemědělských produktů, při rostoucích objemech odpadů, emisí škodlivin do ovzduší, vody i půdy, nepočínáme rozumně. Varují, že budeme-li v tomto trendu pokračovat, směřuje lidská civilizace do pekel. Stejně dlouho jsou tato varování mnohými politiky, ekonomy a dalšími rozumbrady bagatelizována, ba vysmívána. Za ty první, rozumné a odpovědné u nás jmenuji RNDr. Prettela, člena klimatického mezinárodního panelu, z těch druhých, zpochybňovačů globálních změn klimatu, si jistě u nás každý vybaví nejdříve exprezidenta a ekonoma Ing. Václava Klause. Většina populace byla k těmto zprávám donedávna, mírně řečeno, netečná, jako by se jí to netýkalo. Patřily k ní bohužel dlouho i vlády ČSSR, ČSFR a ČR.

Zároveň jsme však už zhruba 20 let konfrontováni v celém světě s nepopíratelnými fakty, jakými jsou plíživé změny podnebí, provázené posunem tropického pásma od rovníku dál k severu i jihu, subtropického pásma na úkor pásma středního, oteplování oceánů a tání ledovců v obou polárních oblastech, provázených krátkodobými extrémní výkyvy počasí. Dnes už daleko více lidí i u nás vnímá a chápe, že nejde o jakýsi akademický spor s důsledky jen pro nízko položená přímořská území a ostrovní země, ohrožené trvalou zátopou zvedající se hladinou oceánů v důsledku tání kontinentálních ledovců (tání těch plovoucích na moři hladiny nezvedá). Střídající se anomálie počasí, jako jsou teplé zimy s nedostatkem sněhové pokrývky, suchá jara bez mírných dlouhotrvajících dešťů, suchá a horká léta i podzimy na jedné straně, ale také sněhové bouře s mnoha metry sněhu za několik dní, přívalové srážky v podobě bouří, s kroupami a silným větrem, tajfuny, tornáda, záplavy a vyvolané sesuvy půdy na straně druhé, se vyskytují stále častěji po celé planetě tak, že si toho nemohou nevšimnout i tzv. „klimaskeptici“. Už i ten Dán Lomborg, na kterého se Václav Klaus dlouho odkazoval, ve své rétorice otáčí a pan Klaus je nezvykle zticha, aby se tiše zapomnělo na jeho minulé skálopevné přesvědčení, že všichni lžeme v nějakém cizím zájmu. Díky trvajícím „slepotě“ nebo strkání hlav do písku před pravdou u většiny lidstva i jeho politických reprezentací však pokračuje plundrování pralesů, tropických lesů, otravování mořských šelfů a dalších planetárně důležitých životodárných systémů na celé planetě, zatímco se jalově a bez prakticky použitelných účinných opatření a výsledků scházejí světové summity k ochraně životního prostředí, neschopné tyto vražedné trendy zvrátit.

Dnes, kdy už i nás, po létech s povodněmi, díky mírné zimě bez sněhu, nedostatku jarní vláhy a dlouhodobému působení vysokých teplot, ohrožují nedostatek pitné i užitkové vody, požáry lesů, polí s úrodou obilí i sídel, kdy se u nás začaly stále častěji vyskytovat i dosud exotické subtropické druhy rostlin a živočichů, včetně těch nepříjemných a jedovatých, jako jsou pavouci „černé vdovy“, „zápřednice“ včetně dalších škůdců, jako jsou komáři a sarančata, snad se konečně dostane sluchu i skutečným ekologům a klimatologům, ne jen **konjunkturálním „hurá-ochráncům“**, **vyžívajícím se v krátkodobých a v dlouhodobé perspektivě dokonce škodlivých**

„eko-kampaních“, jako jsou pokusy o „návrat divočiny“ a „bezzásahový režim“ v kulturních lesích Národního parku Šumavy.

Ponechání zralých monokultur smrku ve 2. i ve 3. zóně NP Šumava napospas vichřici Kirill bez zpracování vývrátů a pak i následné kůrovcové kalamitě odlesnilo obrovské rozlohy Šumavy, zbavilo je zastínění zemského povrchu, vlhkého mikroklimatu. Na to byly vázány četné chráněné a ohrožené druhy rostlin a živočichů, tvořících součást předmětu sice deklarované, ale ve skutečnosti zrazené ochrany celého ekosystému. Způsobilo vysoušení nejen svrchní hrabanky, ale hlubokého profilu pod ní, včetně rašelinišť a geologického podloží. Odkrylo tak půdu větrné i vodní erozi. Neschopnost takového prostředí udržet větší zásoby vody způsobovalo již v minulých letech objemově zvýšené a zrychlené odtoky vody z hor při přívalových srážkách, což se projevilo na průběhu a důsledcích povodní. Nejen na Vltavě, Otavě, Malši a jejich přítocích, ale i daleko po proudu, až po Labe.

Letos se i na šumavské lesy snesl **další důsledek oné vadné doktríny „bezzásahovosti“**, dříve v takovém měřítku nevídaný – lesní požáry. Nejen ponechané souše, lesní hrabanka a kořeny stromů, ale už i dříve vodná a požárům odolná rašeliniště podléhají ohni a zhoršují tak dále naděje na sice pomalou, ale aspoň nějakou obnovu lesa přirozenou sukcesí. Zaděláváme si tím nejen na další **degradaci lesů na Šumavě**, která volá po lidských rukách při obnově lesa, při žádoucí změně stejnověkých monokultur na druhově i věkově pestřejší skladbu cílenými podsadbami, ale také na další a ještě horší povodně pod horami – od podhůří až po Hřensko na Labi a také v Německu, až zase začne pršet. Nebudou tu bohaté koruny zralých stromů, ale příkrčené sazeničky, které nebudou schopny udržet vláhu v korunách, v jehličí, zastínit povrch a keřové i bylinné patro lesa, nebude zde aerodynamického brzdícího účinku vzrostlého lesa pro **vysušující vítr**, nebude akumulací a odtok zpomalujícího účinku hrabanky, rašelinišť, tůní na potocích, jezer a jezírek. Vše, co spadne z nebe, bude za pár hodin až v Písku a v Českém Krumlově, v Českých Budějovicích, v Praze, Mělníce, Roudnici, v Ústí nad Labem. Snad konečně pochopí i na Správě NP a CHKO Šumava, na MŽP a na některých „vědecko-výzkumných“ pracovištích, že ten **experiment s „bezzásahovostí“ a „návratem divočiny“ byl velmi drahý omyl**, způsobený jednostranností pohledu a upřednostnění zájmů jen jedné specializované části odborné veřejnosti a **romantických ekologů bez skutečné odpovědnosti**.

Ministerstvo životního prostředí a vláda ČR reagují zatím opožděně. Navíc navrhují řešit svými adaptačními programy spíše následky, než odstraňovat hlavní příčiny stávajících i budoucích ohrožení naší země. **Doufejme, že když už zatím ne odborníci – ekologové, lesníci a vodohospodáři, tak alespoň rozzlobení voliči po příštích škodách donutí naše vládcy přehodnotit vše, co přispívá ke zhoršování následků globálního rozkolísání klimatu, a že dojde i ke změnám v hospodaření v lesích těch našich pohraničních hor, které byly tradičně naší hlavní přirozenou akumulací a zásobárnou pitné vody a také regulátory jejího odtoku, jako byla kdysi Šumava. Žádné nové nádrže, žádné další přehrady nás samy o sobě nespasí.**

Návrat ke zdravému selskému (a lesnickému) rozumu by mohl alespoň výrazně pomoci.

Národní park Šumava jako bojiště nesmiřitelných ideologií?

29. dubna 2012

Vyhlášení Ropáka roku a současně autora Zelené perly v osobě ředitele Správy NP a CHKO Šumava PhDr. Jana Stráského obrátilo po čase opět pozornost sdělovacích prostředků i veřejnosti ke sporům o žádoucí management tohoto velkoplošného chráněného území přírody a krajiny a zejména lesů v něm. Pokračuje však bohužel stav, ve kterém jak u hlavních sporných stran, tak u sdělovacích prostředků hrají čím dál menší roli věcné argumenty, opřené o historii a vývoj problému zasahování nebo nezasahování proti kůrovci v čase, ale vybírá se z nich, jen co se oběma hlavním sporným stranám hodí do černobílého obrazu jejich pojetí pravdy a viny za současný tristní stav velké rozlohy lesů na Šumavě.

Nedostává se při tom bohužel sluchu části odborné i laické veřejnosti, která nepatří ani k „dřevařské lobbii“ (jak zastánci nezasahování obviňují zastánce selektivního zasahování proti kůrovci), ani k vášnivým zastáncům ponechání lesních porostů samovývoji bez lidského zasahování (což kritizují vzhledem k viditelným důsledkům obce, obyvatelé, podnikatelé v cestovním ruchu i někteří návštěvníci Šumavy). Poukazují na některé objektivní jevy a příčinné souvislosti vývoje lesa na Šumavě, které jsou z hlediska plnění všech funkcí lesa v krajině, na důležitém evropském rozvodí a na hranicích tří států důležité, ale jsou přitom vývojem v posledních dvou desetiletích ohrožené. Na tom mají svůj podíl viny obě nesmiřitelné strany. Tato „třetí množina zainteresovaných“, které nejde ani o produkci a prodej dřeva, ale ani o jakýsi přírodovědný skanzen - velkoplošnou laboratoř přirozené sukcese nepřirozeného lesa, se bohužel do sdělovacích prostředků nemůže probíjet, protože nesplňuje jasná kritéria, která by ji řadila v pohledu sdělovacích prostředků buď mezi „padouchy“, nebo „hrdiny“ ve zjednodušeném schématu tohoto konfliktu. Přitom právě tato skupina lidí je možná pravdě nejbližší, ale nikdo to nechce slyšet. Nehodí se to do jednoduchého pojetí „přítel - nepřítel“ aneb „kdo nejde s námi, jde proti nám“.

Zopakujme si tedy ve stručnosti argumenty této třetí množiny lidí. Z nich je zřejmé, že chyby vedoucí k dnešnímu tristnímu stavu způsobily v určitých okamžicích vývoje obě hlavní sporné strany a musí je nasloucháním, vzájemnými ústupky a společnými silami také napravit.

1. Šumava je až na vrcholovou partii autochtonních smrčín a rašelinišť pohořím po mnohá staletí osídleným a užívaným člověkem - na většině území se nejedná o nějakou „divočinu“, jakou můžeme dodnes nalézt v Amazonii, na některých ostrovech Indonézie, na Sibiři, v USA nebo v Kanadě. Je součástí hustě osídlené středoevropské kulturní krajiny, kterou člověk spoluvytvářel. Splňuje proto spíše kritéria pro zařazení do programu „Man and Biosphere“, než pro pokusy o návrat území k „divočině“, v níž by člověk byl chápán nikoliv jako spoluvůrce, ale spíše jako „škodná“.

2. Také díky tomu je cca 86 % rozlohy lesů na Šumavě tvořeno nepůvodními druhy smrku, na čemž má největší „zásluhu“ masivní obnovné zalesňování po větrné a kůrovcové kalamitě na konci 19. století. Pro nedostatek místních semen a sazenic byl tehdy materiál pro obnovu sehnán z celého území Rakouska - Uherska a na velké části obnov nebyla dodržena původní druhová skladba a různověkost. Vznikly rozsáhlé stejnověké smrkové monokultury. Už tehdy byl položen základ dnešní kůrovcové kalamity, protože její oběti jsou právě tyto dozrálé lesy. Je už jen hypotetická otázka, zda se v tehdejší situaci mohli tehdejší lesníci zachovat jinak. Z dnešního pohledu jednali na úkor biodiverzity a ekologické stability nového lesa.

3. Neoddiskutovatelný fakt ovšem je, že právě takový les jsme po předcích zdědili. Při přípravě vyhlášení Národního parku Šumava jsme měli na vybranou, zda chránit toto dědictví, nebo začít lesy NP měnit k přírodě bližšímu tvaru. Rozhodli jsme se tehdy vymežit 1. zónu NP v partiích o rozloze cca 14 % původních smrčín, horských luk a rašelinišť a tu chránit jak je, ale ve 2. a 3. zóně nepůvodních smrčín chránit právě toto nepřirozené kulturní dědictví. Teprve časem je povolna po dožívání stromů měnit náletem i umělou podsadbou na druhové

i věkově pestřejší, původnímu charakteru bližší a ekologicky stabilnější porost. Hlavním důvodem pro ochranu onoho nepůvodního zralého lesa byla potřeba udržet vysoký lesní porost jako poskytovatele nenahraditelných mimoprodukčních funkcí, které nemůže bagatelizovat žádný soudný člověk a tím méně ekolog. Jsou to funkce krajinné (jinak působí v krajině zralý vysoký les, jinak mladý nezapojený porost), půdotvorné (spad listů a jehličí, tvorba edafonu) a půdoochranné (zastínění, zvlhčení, ochrana před erozivním působením větru a prudkých srážek), klimatické (působí jako aerodynamická brzda proudění vzduchu, ochlazuje a zvlhčuje vzduch, obohacuje jej o vůni silic) v širším okolí a mikroklimatické (zastínění, vlhkost, zpomalení proudění vzduchu) pro vlastní ekosystém, vodoakumulační („vyčesávání“ vlhkosti z mlhy, vsakování srážek do lesní půdy i vázání v samotných rostlinách) a vodoochranné (protipovodňové - zpomalováním tání sněhu a povrchového odtoku vody při přívalových srážkách), ekologické (vytváření specifického ekosystému vhodného pro výskyt mnohých na les vázaných mikroorganismů a vyšších organismů - hub, mechů a lišejníků, bylin, bezobratlých i obratlovců), výchovné a vzdělávací až po funkce přírodovědné, rekreační a sportovní pro osídlení, trvalé obyvatele, návštěvníky, pro cestovní ruch. V oné zde naznačené bohatosti je může plnit právě jen zralý zdravý les. Dopustíme-li, že takový les zcela zmizí, ať už vykácením, nebo kalamitním zničením vichřicí či škůdcem jako je kůrovec, všechny nebo část těchto funkcí les přestane dočasně nebo trvale plnit. Přitom i ta „dočasnost“ může být do budoucna pro některé funkce smrtelná na desítky let a může tak být ohroženo mnoho generací rostlin a živočichů a ve svém důsledku i lidí ve vlastním území i na tocích v lokalitách po proudu.

4. Toto pojetí ochrany přírody a krajiny bylo dáno do vínku Národnímu parku Šumava při jeho vyhlášení. Je to zřejmé jak z prvního Polistopadového (1989) Územního plánu velkého územního celku Šumava od Ing. arch. Svatopluka Cingroše, který Šumavu miloval, tak z vládního nařízení, kterým byl NP vyhlášen. Tomu odpovídala i volba prvních ředitelů Správy NP Šumava, kterými byli lesníci. Dovolují si připomenout, že právě v lesnictví se již od 18. století ctily jako samozřejmost některé zásady, které bychom dnes nazvali „ekologické“, přispívající k dlouhodobé udržitelnosti vývoje. Vyplývaly ze staletých zkušeností, že lesní hospodářství je soustavná práce, jejíž plody sklízí až další generace, že je třeba předvídat, cítit stanovištní podmínky, že vytěžit se dá jen tolik dřeva, kolik ho v lese přibude přírůstky („etát“), což dodnes není samozřejmostí v četných jiných oborech lidské činnosti. K tomuto pojetí patřilo až do působení ředitele Ing. Ivana Žlábka včetně, že má-li se onen nepřirozený monokulturní zralý les uchránit před kůrovcovou kalamitou, je třeba po odhalení výskytu stromu nebo skupiny napadených broukem proti němu zasáhnout okamžitě a všemi prostředky, než se stačí rozšířit. Dělo se tak lapáky a když to nestačilo, i kácením napadených jednotlivých stromů nebo malých skupinek, nikoliv velkoplošně. Vzniklé světliny pak byly osazovány novými sazenicemi jiných druhů tak, aby se postupně obnovovala jak žádoucí druhová skladba, tak různověkost porostu. Trvám na tom, že nešlo o žádné masivní velkoplošné těžby dřeva. Tehdy ještě nevznikaly obrovské paseky a bezlesí vystavené pražení slunce, vysoušení větrem, jako vidíme na obrovských rozlohách dnes.

5. Objemy těžeb, kritizovaných už tehdy prvními zastánci bezzásahovosti, byly jen zlomkem toho, co se pak těžilo za ředitele Ing. Krejčího a těží dodnes. Zejména po vichřici Kirill přerostl problém kůrovce Správě parku i MŽP přes hlavu. Je třeba říci nahlas a jednoznačně, že právě rostoucí odpor proti zasahování proti kůrovci v době, kdy stačily k jeho potlačení malé zásahy, a také populistická a nezodpovědná politika MŽP jsou příčinou stavu, kdy jsou celé kilometry čtvereční vzrostlého lesa mrtvé souše nebo umírající porosty. Nepochybuji, že se to může líbit části přírodovědné obce, zaměřené na obory nebo druhy, které tu dostaly nebývalý prostor pro obrovský přírodovědný experiment. Nepřijatelná je však cena, kterou za to platí přinejmenším dočasnou, ale někde možná i trvalou ztrátou výše vyjmenovaných

ostatních mimoprodukční funkcí celá společnost nejen u nás, ale zčásti i v Rakousku a v Bavorsku.

6. Dnešní letecké snímky Šumavy ukazují dostatečně přesvědčivě, že se zde odehrává ekologická katastrofa, a to přes všechno ujišťování, že už se začínají pod soušemi objevovat a v buřeni prosazovat semenáčky nových dřevin z náletu semen. Jednak je to bez umělého podsazování jinými druhy dřevin zase převážně smrk, jednak to bude trvat desítky let, než bude takový porost plnohodnotně funkční ve smyslu všech vyjmenovaných mimoprodukčních funkcí vzrostlého lesa. Utrpí nejen krajina a příroda a jejich atraktivita pro obyvatele i návštěvníky, ale paradoxně i přírodovědná funkce, kterou vzývají zastánci bezzásahovosti i v nepůvodních smrčínách. Podstatně se zredukuje funkce klimatická a mikroklimatická, vodohospodářská i půdoochranná, lze očekávat horší průběhy odtoku vod nejen při jarním tání sněhu, ale i při přívalových srážkách na tocích odvádějících povrchové vody ze Šumavy.

7. Kdybychom byli dokázali nepůvodní smrkový les na většině území národního parku před kůrovcem lépe a déle ochránit včasnými zásahy, nedošlo by k velkoplošnému degradování lesa na „extenzivní lesní školku“ a nebyla by spousta podnikatelů a developerů v současnosti v pokušení prosadit své podnikatelské záměry na výstavbu nových sjezdovek, vleků a lanovek, cest, hotelů a dalších zařízení mimo zastavěná území sídel s odkazem na to, že les už na pozemcích jejich zájmu stejně fakticky neexistuje a zábor pozemků určených k plnění funkcí lesa už nemůže znamenat nějakou skutečnou ekologickou újmu. Před takovými tlaky dnes couvá MŽP i Správa NP Šumava i oba krajské úřady, jak ukazuje např. vývoj kolem regulačního plánu Klápa - Hraničnick a jeho EIA.

8. Neupírám odpůrcům zásahů proti kůrovci právo na jejich názor a na jeho vyjádření i protestními akcemi v terénu Šumavy. I já se domnívám, že není správné a politicky prozíravé takové protesty řešit násilím a nasazením Policie ČR, zejména když má ředitel Správy NP Šumava problém předvídat, že správní řízení nějakou dobu trvá, kůrovec na to ovšem nečeká, takže Správa NP nedokáže konat v rámci zákonů a ještě se tím chlubí. MŽP i Správa NP Šumava udělaly největší chybu v tom, že nedržely původní koncepci ochrany lesa jako celistvého ekosystému a krajinotvorného prvku ve všech jeho úlohách a souvislostech a měnily své postoje za různých ministrů podle tlaků zájmových skupin zvenčí.

9. Je načase začít naslouchat i oné „třetí množině zainteresovaných“, kteří před takovým vývojem včas varovali, ale dosud nebyli vyslyšeni. Byli neprávem označováni za exponenty „dřevařské lobby“, ačkoliv zdůrazňovali právě ve sporu zanedbávané mimoprodukční funkce lesa a poukazovali marně na skutečný očividný nedobrá vývoj v území. Dnes jim dává za pravdu nikoliv jen část politiků, obcí a soudních, na kvalitě prostředí závislých podnikatelů, ale i vyděšení návštěvníci, kteří znali Šumavu po jejím zpřístupnění po roce 1990 jinak. Se slzou v oku vzpomínají na hospodaření Vojenských lesů a statků a Státních lesů a hospodaření pod gescí resortu životního prostředí hodnotí ve světle dnešního stavu lesa slušně řečeno jako debakl ochrany přírody a krajiny.

10. Ti odmítání a vysmívání za to, že se stavěli proti politice bezzásahovosti, která se neosvědčila, nebo dokonce proti „obnově divočiny“, radí dnes alespoň se pokusit zachránit, co se dá z toho zbytku nepůvodních vysokých smrkových porostů a masivní výsadbou urychlit vznik nového, druhově pestřejšího a různověkého lesa tam, kde už původnímu porostu není pomoci. Čekat bez aktivního lidského přičinění, až se zahojí tak obrovská rána ve vegetačním pokryvu lesa sama od sebe, je trestuhodná nezodpovědnost a jak říkával kdysi můj velitel roty na vojně přímo „bezočivost“.

Právo vyjádřit svůj názor a nebýt ignorován a vysmíván má mít v demokracii každý. A mělo by mu být nasloucháno, zejména když se neosvědčily dosavadní protěžované recepty, jak dál.

KÉŽ BY TO NA ŠUMAVĚ BYLO TAK JEDNODUCHÉ

10. 9. 2009

Chybí konsensus

Četným polemickým diskuzím kolem problematiky kůrovce na Šumavě podle mého mínění chybí pohled nejen přírodovědecký. Ten kritizuje nespravedlivě odpůrce nezasahování proti kůrovci, jako by vystupovali jen z pozice produkce dřeva, ačkoliv orodují za ochranu četných dalších, mimoprodukčních funkcí lesa. Problém spočívá podle mého názoru v tom, že při vyhlášení NP Šumava nebyla nikdy formulována „jasná konsensuální celospolečenská objednávka“ - jakési zadání: **co vyhlášením národního parku, hospodařením v něm a zvláštní péčí o jeho přírodu, krajinu a osídlení vlastně chceme dosáhnout?** Bylo tady několik možností, jak navázat na předchozí vývoj do roku 1990 a na stav, zděděný k tomuto datu. Jaký tenkrát byl?

Vývoj Šumavy

Šumava byla od 19. století osídlena a hospodářsky využívána. Byla charakteristická oproti dnešku velkým množstvím malých sídel a samot, zemědělskou malovýrobou, zaměřenou na malé polnosti a na extenzivní pastvu dobytka. Lesy byly zejména od konce 19. století pod hospodářským tlakem. Po kalamitách kolem roku 1870 byly (až na vědomé výjimky jako Boubín nebo slatě a rašeliniště, kde to nebylo možné), přeměněny z původních druhově smíšených a různověkových porostů na smrkové monokultury s jednotným stářím na velkých plochách. V 1. polovině 20. století nedošlo k další výraznější urbanizaci území (pouze diferencovaný růst některých a zánik jiných sídel koncentrací obyvatel do míst s průmyslem - pily, sklárny ap.), a také zemědělství a lesní hospodářství pokračovalo v tendencích popsaných výše. Výrazným zlomem byla až II. světová válka a poválečný odsun německého obyvatelstva, tvořícího zde velkou část populace i pracovních sil. Neúplné dosídlení takto uvolněných sídel ve 2. polovině 40. a začátkem 50. let 20. století a převzetí tamního hospodářství mnoha lidmi odjinud, bez vztahu k tomuto kraji, bez porozumění specifickým zdejšího hospodaření a bez kvalifikace, znepřístupnění značné rozlohy území normálnímu hospodaření vznikem pohraničního pásma na téměř 40 let a likvidace četných sídel i kulturních hodnot pohraničí výrazně poznamenaly. Krajina Šumavy do značné míry ztratila na několik desetiletí skutečného hospodáře. Některým funkcím takové krajiny to zdánlivě dočasně svědčilo. Takový vývoj však nebyl a není dlouhodobě udržitelný. Při vyhlášení Národního parku mu bylo možno z hlediska ochrany přírody a krajiny teoreticky dát do vínku některou z následujících variant - vizí budoucnosti:

1. Využití faktu devastace osídlení po II. světové válce a pokusit se cílevědomým pozměňováním druhové skladby v lesních hospodářských plánech, s dozráváním monokultur smrku do mýtního věku a s kácením dosavadního, většinou v podstatě hospodářského lesa, postupně vrátit Šumavu do podoby před průmyslovou revolucí konce 18. a začátku 19. století, s řídkým osídlením samotami a malými obcemi, bez obnovy zaniklých sídel, s malorolnickou soukromou zemědělskou výrobou a s pouze extenzivním lesním hospodařením, charakteristickým smíšenými (jehličnatými i listnatými) různověkými lesními porosty a rašeliništi, s prioritou ochrany přírody,

krajiny, vodohospodářských funkcí a nanejvýš měkkých forem cestovního ruchu. Říkejme tomu **varianta romanticky ekologická**.

2. Využití faktu otevření hranic a značného přírodního potenciálu území pro obnovu alespoň reálné části sídelní struktury a hospodářství, kde o to bude zájem. Obnova zemědělství vč. agroturistiky, využití vhodných stávajících a ve vhodných lokalitách nově postavených stavebních fondů pro rekreaci, sport a cestovní ruch, obnova řádného lesního hospodaření, jako tomu bylo na začátku 20. století až téměř do II. světové války, s uvedením lesního hospodaření do souladu se zákonem o lesích, tedy s diferenciací lesů na lesy hospodářské, ochranné i zvláštního určení v souladu se zónací NP, s vodohospodářskými, sportovními, rekreačními a jinými legitimními zájmy v území. Zachovat převahu smrku v porostech, meliorační listnáče vnášet do porostů postupně v rozumné míře, která prospěje vodohospodářské funkci lesů, biodiverzitě a ekologické stabilitě. Hospodařit nadále jako v hospodářském lese, tedy vč. kácení, vysazování nových porostů v souladu s lesním zákonem, a také vč. zásahů proti škůdcům, s trvale „přívětivou tváří“ lesa i s ohledem na potřebu udržet vysoký potenciál a atraktivitu Šumavy pro cestovní ruch. Takovou variantu bych pro jednoduchost nazval **varianta samosprávná (environmentálně, ekonomicky a sociálně rychle návratná)**.
3. Využití vylidnění Šumavy a více než čtyřicetiletý extenzivní vývoj přírody, krajiny i osídlení k pokračující, i když jinak motivované regulaci lidských zásahů a k vytvoření jakési „laboratoře přirozené sukcese“ v jádrovém území národního parku - tedy vymezenou I. zónu v území určit ke studiu dalšího vývoje bez lidských zásahů. Atraktivitu tohoto jádrového území a rozvoj cestovního ruchu na ní založený lze ovšem očekávat až po této poměrně dlouhé fázi přirozené sukcese, tedy za desítky let. Stávající lesy v mytním věku, chápané při jejich zakládání jako hospodářské, se v I. zóně ochrany ponechají svému osudu a nevykácejí, nebude se v nich zasahovat ani proti lesním požárům, ani proti kůrovci či jiným přírodním škůdcům a kalamitám, II. a III. zóna ochrany NP a CHKO budou fungovat jako určité isolační pásmo pro záchyt škůdců z I. - bezzásahové zóny, ve kterých se ale právě proto hospodařit a zasahovat bude, aby plnily onu ochrannou funkci pro okolí. Varianta budiž nazvaná **variantou dnes realizovanou správou NP a MŽP**.

Aniž to bylo někde pregnantně písemně deklarováno, MŽP se v době vedení MŽP ministrem RNDr. Bedřichem Moldanem, CSc. a mého výkonu funkce náměstka ministra ŽP při vzniku Národního parku Šumava hlásilo spíše ke 2. variantě možného dalšího vývoje. Deklarovalo to nepřímou obsahem Územního plánu velkého územního celku Šumava, zpracovaného Terplanem s. p. Praha za vedení Ing. arch. Svatopluka Cingroše jako hlavního projektanta, navazujícími koncepcemi rozvoje přeshraniční spolupráce se SRN a Rakouskem, jejichž zpracování v Terplanu vedl Ing. Jaroslav Bedrna, ale také výběrem a jmenováním prvních dvou ředitelů Správy národního parku a CHKO Šumava, kteří oba pocházeli z lesnického, nikoliv z přírodovědeckého prostředí.

Vycházeli jsme při tom z přesvědčení, že **Národní park a jeho lesy musí nadále plnit bez jakéhokoliv, byť i jen dočasného přerušení nebo omezení, vedle funkcí přírodovědecké a přírodně-ochranářské i funkce hospodářské, vodohospodářské, půdoochranné,**

klimatické a rekreační. Vycházeli jsme z přesvědčení, že národní park se nemá stát ani v I. zóně ochrany zcela bezzásahovou přírodní rezervací - pralesem, pokud chceme zachovat zděděnou tvář Šumavy (vč. nepřírozené monokultury smrku) jako nejen přírodní, ale i kulturní dědictví. Chtěli jsme jen pozvolna pěstebními zásahy měnit druhovou a věkovou skladbu porostů ve prospěch vyšší biodiverzity a ekologické stability, včetně vyšší odolnosti vůči polomům a škůdcům, k obnově vodoakumulačních schopností lesa (zachycovat srážky a zpomalovat odtok vody z území, přispívat k termoregulaci a vlhkosti klimatu). Pokud už k nějakým přírodním (větrným, kůrovcovým) kalamitám dojde, nenechat obnovu na „samovývoji“, ale naopak využít této skutečnosti k urychlení obnovy a dosažení žádoucí druhové a věkové struktury lesních porostů. Nikoliv tedy odmítat zásahy a prodlužovat stav, kdy les neplní řádně ani produkční, ani mimoprodukční funkce, kdy trvá dlouho nepříznivý stav bez zastínění lesní půdy, spojený s ničením života lesních mikroorganismů, pro budoucí les a lesní půdu důležitých, ale i dalších forem života přílišným vysoušením půdním profilem sluncem a větrem. Takový je ale bohužel dnešní stav na velkých rozlohách území NP. Takový „les-neles“ přestává být atraktivním i pro ekonomické podmínky života a pro rekreaci místních obyvatel, neboť ohrožuje existenčně všechny, kdo se podílejí na výnosech nejen z prodeje dřeva nebo lesních plodin, z myslivosti a rybářství, ale i těch, kteří těží z atraktivity území pro sport a rekreaci – pro cestovní ruch. Tím vůbec není řečeno, že by se nemělo v lese národního parku hospodařit šetrněji, než u nás bylo a mnohde ještě je jinak zvykem. Je zde žádoucí uplatňovat těžbu probírkou, nepřipustit větší holoseče; kromě kalamitních situací těžit jen v zimě na vysoké sněhové pokrývce, dřevo stahovat koňmi či lanovkou, nikoliv za použití těžkých mechanismů a dopravních prostředků, klest nechávat na místě v podobě štěpky a nepálit, myslet na průchodnost lesa pro člověka i pro zvěř. Právě tímhle by se mohlo lišit hospodaření v národním parku od dnes obvyklých technologií, nikoliv tím, že se na řádné hospodaření rezignuje a věcem se nechá volný průběh.

Obávám se, že politika, kterou již léta praktikuje Správa parku a CHKO od nesmyslného rozdrobení původně celistvé I. zóny a od odchodu ředitele Ing. Ivana Žlábka, optimální pro harmonický a dlouhodobě udržitelný vývoj v území ve skutečnosti není. Je uskutečňována pod značným tlakem části úzce zaměřených přírodovědců a některých environmentalistů bez odpovědnosti za celkový výsledek, vč. důsledků sociálních a ekonomických. Je přitom uskutečňována za podpory MŽP, které si po svém vzniku odpovědnost za hospodaření v lesích NP vzalo pod svou gesci a tím převzalo i odpovědnost. Lesy národních parků ovšem nemohou sloužit jen jako zkumavka – jako přírodovědecká laboratoř pro jeden vědní obor. Musí plnit daleko více funkcí. Dnešní správa lesů je prováděná proti vůli, vzdělání a zkušenosti mnohých lesníků, ale také obecních a krajských samospráv, podnikatelů v zemědělství, lesním hospodářství a navazujícím zpracovatelském průmyslu i v cestovním ruchu. Je to tím pádem zcela zřejmě v rozporu se zájmy dlouhodobé udržitelnosti vývoje s nezbytnou vyvážeností všech tří pilířů environmentálního, sociálního i ekonomického - a to navíc nejen na správním území Národního parku a CHKO Šumava, ale i v okolí, včetně území sousedního Bavorska a Horního Rakouska.

Nelze se divit, že se obce Šumavy a zjevně alespoň i Jihočeský kraj bouří a návštěvníci Šumavy zažívají šok z toho, co vidí. Bylo by to jiné, kdyby tato 3. varianta vývoje vznikla jako konsenzus všech uživatelů a orgánů působících v území, vč. sousedů ze SRN a Rakouska. Je však zřejmé, a může se o tom přesvědčit každý na vlastní oči, že za hranicemi

se hospodaří s tímto cenným územím, s jeho přírodními i lidmi vytvořenými hodnotami jinak. Rozhodně nelze říci, že hůře, a na vývoj u nás, ohrožující kůrovcem i jejich lesy, se odtamtud dívají se vzrůstajícími obavami. Hrozí žaloby na ČR majiteli tamních lesů.

Myslím si, že diskuse by se tedy měla namísto dílčích sporů o dílčí jednotlivosti vrátit k onomu zadání, jaký vlastně chceme ten Národní park mít, jaké všechny úlohy by měl plnit a jak toho **nejlépe a nejrychleji** dosáhnout. Měli by se na něm shodnout nejen ochránci přírody, ale všichni, kdo tam žijí, pracují, rekreují se, kdo odtamtud používá přírodní bohatství, vodu, kdo má legitimní zájem na dobrém stavu území a na minimalizaci případných negativních vlivů lidské činnosti (nebo nečinnosti) nejen na území NP a CHKO, ale i v okolí. Neřešení a vyhocení sporů může vést až k návrhům na podstatnou územní redukci Národního parku Šumava nebo na jeho úplné zrušení, což zajisté není cílem ani tamní Správy, ani MŽP. Možná by bylo produktivnější, než se hádat a mlátit po hlavách argumenty z předpisů hájících sice důležité, ale přeci jen parciální veřejné zájmy, hledat onen celospolečenský konsenzus. Ten musí být založený na ústupcích všech stran, na diferenciaci funkčního využití území s odlišením, kde jsou neoddiskutovatelné priority ochrany přírody a krajiny, ale také kde jsou prostory vhodné pro ostatní legitimní zájmy a funkce v území NP a CHKO. Jen takto, za dílčích ústupků všech zúčastněných stran, lze demokraticky dospět k alespoň dočasné shodě. Výsledek kompromisu by pak ovšem neměli jeho účastníci lacině napadat, protože jim nebylo ve všem vyhověno. Nevidím jinou cestu, pokud nepřipustíme návrat k feudalismu nebo k jiné autoritativní a nedemokratické formě vlády, která to prostě rozhodne, aniž by se někoho ptala na názor. To už jsme tady měli a neosvědčilo se to. Vzpomínáte?